

Πρόλογος

Ο Σουλτάν Χαν ήταν από τους πρώτους ανθρώπους που γνώρισα όταν έφτασα στην Καμπούλ, τον Νοέμβριο του 2001. Είχα περάσει έξι βδομάδες με τους πολέμαρχους της Βόρειας Συμμαχίας στην έρημο, κοντά στα σύνορα του Τατζικιστάν, στα βουνά του Ινδοκανκάσου, στην κοιλάδα του Παντζίρ, στις στέπες βόρεια από την Καμπούλ. Έζησα τις επιθέσεις τους κατά των Ταλιμπάν, κοιμόμουν σε πέτρινα πατώματα, σε καλύβες από λάσπη, στο μέτωπο. Ταξίδευα με μεταγωγικά αεροπλάνα, με στρατιωτικά οχήματα, με άλογο και με τα πόδια.

Όταν ηττήθηκαν οι Ταλιμπάν, πήγα στην Καμπούλ με τη Βόρεια Συμμαχία. Σ' ένα βιβλιοπωλείο συνάντησα έναν γκριζομάλλη καλοστεκούμενο άντρα. Μετά από βδομάδες μέσα στους καπνούς και τα συντρίμια, όπου οι συζητήσεις περιοριζόνταν σε θέματα που αφορούσαν την τακτική του πολέμου και τις στρατιωτικές νίκες, ένιωσα μεγάλη ανακούφιση ξεφυλλίζοντας τα βιβλία και συζητώντας για λογοτεχνία και ιστορία. Ο Σουλτάν είχε ολόκληρα ράφια με βιβλία σε διάφορες γλώσσες. Ποιητικές συλλογές, αφγανικούς μύθους, ιστορικές μελέτες, μυθιστορήματα. Ήταν καλός έμπορος. Φεύγοντας από το βιβλιοπωλείο, μετά την πρώτη μου επίσκεψη, είχα αγοράσει επτά βιβλία. Τον επισκεπτόμουν όσο πιο συχνά μπορούσα για να ριξώ μια ματιά στα βιβλία του και να κουβεντιάσω μ' αυτό τον ενδιαφέροντα βιβλιοπώλη, τον Αφγανό πατριώτη που ένιωθε απογοήτευση για όσα συνέβαιναν στον τόπο του, ξανά και ξανά.

«Πρώτα μου έκαψαν τα βιβλία οι κομμουνιστές, έπειτα μου τα λεηλάτησαν οι Μουτζαχεντίν, και μου τα ξαναέκαψαν πάλι οι Ταλιμπάν», μου είπε.

Πέρασα ώρες ακούγοντας τις ιστορίες του βιβλιοπώλη, για τους αγώνες του ενάντια στα διάφορα καθεστώτα και τις λογοκρισίες τους, πώς έκανε τον προσωπικό του αγώνα, κρύβοντας βιβλία από την αστυνομία, δανείζοντάς τα σε άλλους ανθρώπους, πώς πάσχιζε να σώσει την τέχνη και τη λογοτεχνία του τόπου του, τη στιγμή που οι δικτατορίες στη σειρά έβαζαν τα δυνατά τους για να τις αφανίσουν. Κατάλαβα ότι αυτός ο ίδιος ήταν ένα ζωντανό κομμάτι αφγανικής κουλτούρας: ένα βιβλίο ιστορίας σε δύο πόδια.

Μια μέρα με κάλεσε σπίτι του σε βραδινό τραπέζι. Στο πάτωμα, γύρω από πλουσιοπάροχα φαγητά, καθόταν η οικογένειά του: μία από τις γυναίκες του, οι γιοι, οι αδερφές, ο αδερφός, η μητέρα και κάποια ξαδέρφια του.

Ο Σουλτάν διηγόταν ιστορίες, οι γιοι του γελούσαν και έλεγαν αστεία. Ο τόνος της συζήτησης ήταν άνετος και χαλαρός και τα φαγητά δεν συγκρίνονταν με τα λιτά γεύματα που πρόσφεραν οι πολέμαρχοι στα βουνά. Ωστόσο γρήγορα κατάλαβα πως οι γυναίκες δεν συμμετείχαν και πολύ στη συζήτηση. Η όμορφη έφηβη γυναίκα του Σουλτάν καθόταν σιωπηλή κοντά στην πόρτα, με το μωρό της αγκαλιά. Δεν άρθρωσε ούτε μία λέξη. Η πρώτη γυναίκα του δεν ήταν παρούσα εκείνο το βράδυ. Οι άλλες απαντούσαν απλώς σε ερωτήσεις, δέχονταν συγχαρητήρια για τη μαγειρική τους, αλλά δεν άνοιγαν καμιά συζήτηση.

Όταν βγήκα από το σπίτι είπα στον εαυτό μου: «Αυτό είναι το Αφγανιστάν. Θα ήθελα να γράψω ένα βιβλίο γι' αυτή την οικογένεια».

Την άλλη μέρα ξαναπήγα στο βιβλιοπωλείο και είπα στον Σουλτάν τη σκέψη μου.

«Χίλια ευχαριστώ», είπε μόνο.

«Αυτό σημαίνει όμως ότι πρέπει να μείνω στο σπίτι σας».

«Καλώς να ορίσεις».

«Να σ' ακολουθώ, να ζω τη ζωή σου. Με τις γυναίκες, τις αδερφές, τους γιους σου».

«Καλώς να ορίσεις», επανέλαβε.

Μια συννεφιασμένη μέρα του Φεβρουαρίου μετακόμισα στην οικογένεια Χαν. Τα μόνα πράγματα που είχα μαζί μου ήταν ο υπολογιστής, σημειωματάρια, μολύβια, το κινητό μου τηλέφωνο και τα ρούχα που φορούσα. Τα υπόλοιπα είχαν χαθεί στο ταξίδι κάπου στο Ουζμπεκιστάν. Με υποδέχτηκαν θερμά και θα έλεγα πως ένιωσα άνετα με τις αφγανικές φορεσιές που μου δάνεισαν.

Μου άπλωσαν ένα στρώμα δίπλα στη Λείλα, τη μικρότερη αδερφή του Σουλτάν, και της ανέθεσαν να με φροντίζει ώστε να νιώσω βολικά.

«Θα είσαι το μωράκι μου», μου είπε η δεκαεννιάχρονη κοπέλα την πρώτη βραδιά.

«Θα σε περιποιούμαι», με διαβεβαίωσε, και τινάζοταν επάνω κάθε φορά που σηκωνόμουν από τη θέση μου.

Ο Σουλτάν τους είχε διατάξει να ικανοποιούν κάθε μου επιθυμία. Αργότερα έμαθα ότι τους είχε πει πως θα τιμωρούσε όποιον δεν σεβόταν την εντολή του.

Όλη τη μέρα μού πρόσφεραν τσάι και φαγητό. Σιγά σιγά εξοικειώθηκα με τη ζωή της οικογένειας. Μου μιλούσαν όποτε είχαν διάθεση, όχι όταν τις ρωτούσα. Κι ούτε όταν κρατούσα το σημειωματάριό μου ήταν κατ' ανάγκη ομιλητικές. Μού άνοιγαν την καρδιά τους όταν πηγαίναμε βόλτα στο παζάρι, καθόμασταν στο λεωφορείο ή μέναμε ξύπνιες αργά τη νύχτα. Τότε, οι απαντήσεις έρχονταν αυθόρμητα. Απαντούσαν σε ερωτήσεις που δεν θα φανταζόμουν ποτέ να τους κάνω.

Έδωσα στο κείμενό μου λογοτεχνική μορφή, αλλά βασίζεται σε αληθινές ιστορίες που τις έζησα ή μου τις αφηγήθηκαν αυτοί που τις έζησαν. Όταν καταγράφω τι σκέφτονται ή τι νιώθουν οι άνθρωποι αυτοί, στηρίζομαι στις σκέψεις και τα συναισθήματα που οι ίδιοι μου μετέφεραν στη διάρκεια της κοινής μας διαβίωσης. Πολλοί αναγνώστες μ' έχουν ρωτήσει: «Μα πώς μπορείς να ξέρεις τι συμβαίνει στο μυαλό του καθενός;».

Φυσικά και δεν είμαι παντογνώστης. Όταν αποδίδω εσωτερικούς μονολόγους ή περιγράφω κάποιες σκέψεις τους, είναι επειδή μου τις εκμυστηρεύτηκαν.

Δεν πρόλαβα να μάθω την περσική διάλεκτο που μιλούσε η οικογένεια Χαν, αλλά ήμουν τυχερή επειδή τα περισσότερα μέλη της οικογένειας μιλούσαν αγγλικά. Ασυνήθιστο; Ναι. Έτσι κι αλλιώς όμως η ιστορία από την Καμπούλ είναι η ιστορία μιας ασυνήθιστης αφγανικής οικογένειας. Η οικογένεια ενός βιβλιοπώλη είναι ασυνήθιστη σε μια χώρα όπου τα 3/4 του πληθυσμού δεν γνωρίζουν καν γραφή και ανάγνωση.

Ο Σουλτάν είχε μάθει αγγλικά από έναν διπλωμάτη όταν του μάθαινε τη δική του διάλεκτο ντάρι. Χειριζόταν τη γλώσσα με ευχέρεια κι είχε πλούσιο λεξιλόγιο. Η αδερφή του, η Λέιλα, μιλούσε άπταιστα αγγλικά γιατί είχε πάει σε πακιστανικό σχολείο όταν ήταν πρόσφυγες και έκανε βραδινά μαθήματα αγγλικών όταν γύρισαν στο Αφγανιστάν. Κι ο μεγάλος γιος του, ο Μανσούρ, μιλούσε άπταιστα τα αγγλικά. Πήγαινε κι αυτός πολλά χρόνια σε πακιστανικό σχολείο. Είχε τόσο καλές γνώσεις ώστε μπορούσε να συζητήσει για τις αμφιβολίες του, τους έρωτές του, τις συνομιλίες του με τον Θεό. Μου εκμυστηρεύτηκε πόσο ήθελε να εξαγνιστεί σε μια θρησκευτική τελετή και μ' άφησε να τον ακολουθήσω στο προσκύνημά του, σαν τέταρτη αθέατη συνταξιδιώτισσά του. Συμμετείχα επίσης, στα εμπορικά ταξίδια στην Πεσάουαρ και στη Λαχόρη, στο κυνήγι της Αλ Κάιντα, σε ψώνια στο παζάρι, στο χαμάμ, στον γάμο και στις γαμήλιες προετοιμασίες, στο σχολείο, στο υπουργείο Παιδείας, στο αστυνομικό τμήμα, στη φυλακή.

Αλλά πάλι γεγονότα δεν τα έζησα, όπως το δράμα της Τζαμίλα ή τις περιπέτειες του Ραχμουλάχ. Άκουσα πως ο Σουλτάν έκανε πρόταση στη Σόνια. Αυτά τα έμαθα από τα πρόσωπα που πήραν μέρος σ' αυτή την ιστορία: ο Σουλτάν, η Σόνια, η μητέρα του, οι γονείς της, οι αδερφές, ο αδερφός και η Σαρίφα.

Ο Σουλτάν δεν επέτρεπε σε κανέναν εκτός της στενής οικογένειας να έρχεται στο σπίτι. Έτσι χρέη διερμηνέα ανέλα-

βαν ο ίδιος ο Σουλτάν, ο Μανσούρ και η Λέιλα. Φυσικά, αυτό τους έδινε περιθώριο για διάφορες εκδοχές της οικογενειακής ιστορίας. Εγώ ωστόσο διασταύρωσα αυτές τις εκδοχές, κάνοντας την ίδια ερώτηση και στους τρεις διερμηνείς, που αντιπροσώπευαν τις μεγαλύτερες αντιθέσεις στην οικογένεια.

Όλη η οικογένεια γνώριζε πολύ καλά ότι ο λόγος που έμενα στο σπίτι τους ήταν για να γράψω ένα βιβλίο. Αν ήταν κάτι που ήθελαν να το γράψω, μου το έλεγαν. Εντούτοις επέλεξα να μη χρησιμοποιήσω τα πραγματικά ονόματα της οικογένειας Χαν ή και των άλλων προσώπων. Κανείς δεν το απαίτησε, ωστόσο εγώ θεώρησα πως έτσι ήταν το σωστό.

Οι μέρες μου κυλούσαν, όπως και της υπόλοιπης οικογένειας. Ξυπνούσα πρωί πρωί από τις φωνές των παιδιών και τις προσταγές των αντρών. Καθόμουν στην ουρά, για να μπω στο μπάνιο, ή χωνόμουν μέσα σαν κλέφτης όταν όλοι είχαν τελειώσει. Αν ήμουν τυχερή, υπήρχε ακόμη λίγο ζεστό νερό, αλλά σύντομα έμαθα πως μια χούφτα κρύο νερό στο πρόσωπο είναι ό,τι πρέπει για τόνωση. Το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου μου το περνούσα στο σπίτι με τις γυναίκες, επισκεπτόμουν συγγενείς και πήγαινα στο παζάρι, και με τον Σουλτάν και τους γιους του στο βιβλιοπωλείο ή τους συνόδευα στην πόλη ή στα ταξίδια. Το βράδυ μοιραζόμουν το φαγητό της οικογένειας και έπινα πράσινο τσάι ώσπου να πάω για ύπνο. Ήμουν φιλοξενούμενη, αλλά γρήγορα αισθάνθηκα στο σπίτι μου. Με περιποιήθηκαν αφάνταστα. Η οικογένεια ήταν γενναιόδωρη και ανοιχτόκαρδη. Περάσαμε πολύ ευχάριστα μαζί, αλλά ποτέ στη ζωή μου δεν εξοργίστηκα τόσο όσο με την οικογένεια Χαν, και σπάνια έχω τσακωθεί τόσο πολύ όσο εκεί.

Πρώτη φορά αισθάνθηκα τόσο έντονα την ανάγκη να χτυπήσω κάποιον. Ένα πράγμα με προκαλούσε διαρκώς: ο τρόπος που φέρονταν οι άντρες στις γυναίκες. Η υπεροχή των αντρών ήταν τόσο αυτονόητη, που κανείς δεν μπορούσε να την αμφισβητήσει.

Εμένα νομίζω με θεωρούσαν ένα είδος «ερμαφρόδιτου». Ως γυναίκα από τη Δύση είχα το δικαίωμα να συναναστρέφομαι

γυναίκες και άντρες. Αν ήμουν άντρας, δεν θα με δέχονταν φυσικά στους κόλπους της οικογένειας, ούτε θα μπορούσα να ζήσω τόσο κοντά στις γυναίκες του σπιτιού του Σουλτάν. Από την άλλη, δεν αντιμετώπισα κανένα πρόβλημα ως γυναίκα σ' έναν κόσμο αντρών. Όταν στις γιορτές χωρίζονταν άντρες και γυναίκες σε χωριστά δωμάτια, ήμουν η μόνη που μπορούσα να κυκλοφορώ ελεύθερα στους χώρους που γλεντούσαν τα δύο φύλα.

Δεν ήμουν υποχρεωμένη να υπακούω αυστηρά τον ενδυματολογικό κώδικα των γυναικών του Αφγανιστάν. Μπορούσα να φορώ ό,τι θέλω. Ωστόσο, πολλές φορές, επέλεγα την μπούρκα για να μ' αφήνουν στην ησυχία μου: μια γυναίκα από τη Δύση, στους δρόμους της Καμπούλ, τραβάει πάνω της την περιέργεια του κόσμου. Πίσω από την μπούρκα είχα την ευχέρεια να χαζεύω όποιον θέλω χωρίς να με βλέπουν. Όταν βγαίναμε για ψώνια, μπορούσα να περιεργάζομαι τα μέλη της οικογένειας Χαν, χωρίς να με αντιλαμβάνονται. Η ανωνυμία μου έδινε μια ξεχωριστή ελευθερία. Η μπούρκα ήταν το μοναδικό μου καταφύγιο. Στην Καμπούλ δεν υπάρχουν πολλά μέρη για να μείνεις μόνος.

Φόρεσα την μπούρκα για έναν ακόμη λόγο: για να νιώσω τι σημαίνει να είσαι Αφγανή γυναίκα. Τι σημαίνει να στρωμάχνησαι στο λεωφορείο, στις τελευταίες σειρές των καθισμάτων, που προορίζονταν μόνο για γυναίκες, όταν μάλιστα το όχημα είναι σχεδόν άδειο. Τι σημαίνει να κουλουριάζεσαι στο πορτ μπαγκάζ ενός ταξί, επειδή στο πίσω κάθισμα κάθεται ένας άντρας. Τι σημαίνει να σε κοιτάζουν σαν ψηλή και ελκυστική μπούρκα και πώς νιώθεις όταν στον δρόμο σου κάνουν το πρώτο κομπλιμέντο για μπούρκα!

Πόσο άρχισα σιγά σιγά να μισώ αυτή την μπούρκα! Πώς πιέζει το κεφάλι και φέρνει πονοκέφαλο! Πόσο δύσκολα βλέπεις μέσα από το πλέγμα των κλωστών! Πόσο σε εγκλωβίζει, πόσο λίγος αέρας μπαίνει μέσα στο ρούχο και πόσο γρήγορα αρχίζεις να ιδρώνεις, πόσο πρέπει να προσέχεις πού πατάς, αφού δεν βλέπεις τα πόδια σου, πόση βρομά μαζεύει το ύφα-

σμα, πόσο λερώνεται και πόσο εμποδίζει τις κινήσεις. Και τελικά με τι ανακούφιση την πετάς από πάνω σου όταν φτάνεις στο σπίτι.

Φορούσα την μπούρκα και για λόγους ασφάλειας, όταν ταξίδευα με τον Σουλτάν στους επικίνδυνους δρόμους της Τζαλαλαμπάντ. Όταν έπρεπε να διανυκτερεύσουμε σ' έναν βρόμικο συνοριακό σταθμό ή όταν κυκλοφορούσαμε αργά τα βράδια. Οι Αφγανές γυναίκες δεν ταξιδεύουν συνήθως με ένα μάτσο δολάρια και έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή στις αποσκευές τους, οπότε δεν τις πειράζουν οι ληστές!

Πρέπει να τονίσω ότι αυτή η ιστορία είναι η ιστορία μιας αφγανικής οικογένειας. Υπάρχουν εκατομμύρια άλλες. Η δική μου οικογένεια δεν είναι συνηθισμένη οικογένεια. Προέρχεται από τη μεσαία τάξη, μπορεί να χρησιμοποιήσει κανείς αυτή την έκφραση. Ένας στην οικογένεια ήταν μορφωμένος και οι υπόλοιποι γνώριζαν γραφή και ανάγνωση. Είχαν οικονομική άνεση και δεν είχαν πεινάσει ποτέ.

Αν ήθελα να ζήσω σε μια αντιπροσωπευτική αφγανική οικογένεια, έπρεπε να εγκατασταθώ στην ύπαιθρο, σε μια αγράμματη οικογένεια, όπου η καθημερινότητα θα ήταν αγώνας επιβίωσης. Επέλεξα τη συγκεκριμένη οικογένεια, όχι γιατί είναι αντιπροσωπευτική, αλλά επειδή με ενέπνευσε.

Έμεινα στην Καμπούλ την πρώτη άνοιξη μετά την πτώση των Ταλιμπάν. Εκείνη την άνοιξη φυσούσε ένας άνεμος ελπίδας. Ο κόσμος γιόρταζε την πτώση των Ταλιμπάν. Δεν χρειαζόταν πια να φοβούνται ότι θα τους κυνηγούσε στον δρόμο η θρησκευτική αστυνομία. Οι γυναίκες μπορούσαν πάλι να κυκλοφορήσουν ασυνόδευτες, να σπουδάσουν, τα κορίτσια να ξαναγυρίσουν στο σχολείο.

Καθώς η άνοιξη προχωρούσε, μετά από μια σχετικά ειρηνική περίοδο, ο κόσμος ένωθε αισιόδοξος και έκανε σχέδια. Όλο και περισσότερες γυναίκες άφηναν την μπούρκα στο σπίτι, κάποιες άρχισαν να εργάζονται, οι πρόσφυγες επέστρεφαν.

Η κυβέρνηση ταλαντευόταν ανάμεσα στη σύγχρονη και την παραδοσιακή ζωή. Ανάμεσα στους πολέμαρχους και τους ντόπιους αρχηγούς των φυλών. Μέσα σ' αυτό το χάος ο ηγέτης Χαμίντ Καρζάι προσπάθησε να ισορροπήσει και να χαράξει μια νέα πολιτική πορεία. Ήταν δημοφιλής χωρίς όμως να έχει ούτε στρατό ούτε κόμμα, σε μια χώρα που λύγιζε κάτω από το βάρος των όπλων και των αντιμαχόμενων παρατάξεων.

Οι συνθήκες στην Καμπούλ ήταν σχετικά ειρηνικές, αν εξαιρέσει κανείς τη δολοφονία δύο υπουργών και την απόπειρα εναντίον ενός άλλου. Και ο λαός βέβαια εξακολουθούσε να υφίσταται κακοποιήσεις. Πολλοί εναπόθεσαν τις ελπίδες τους στον ξένο στρατό που περιπολούσε στους δρόμους. «Χωρίς αυτούς θα ξαναρχίσει ο πόλεμος», έλεγαν.

Έγραφα ό,τι έβλεπα και ό,τι άκουσα προσπαθώντας να καταγράψω τις εντυπώσεις μου από μια άνοιξη στην Καμπούλ, για κάποιους που προσπάθησαν να πετάξουν από πάνω τους την κάπα του χειμώνα και να ανθήσουν, και για άλλους που ένιωθαν καταδικασμένοι εσαεί «να τρώνε σκόνη», όπως θα 'λεγε η Λέιλα.

Όσνε Σείερσταντ
Όσλο, 1 Αυγούστου 2002

Migozarad!
(Θα περάσει)

Σύνθημα στον τοίχο καφερείου της Καμπούλ

Πρόταση γάμου

Όταν ο Σουλτάν Χαν ένιωσε πως είχε φτάσει η ώρα να βρει καινούργια γυναίκα, κανείς δεν φάνηκε πρόθυμος να τον βοηθήσει. Πρώτα απευθύνθηκε στη μητέρα του.

«Σου φτάνει αυτή που έχεις», του είπε.

Μετά πήγε στη μεγαλύτερη αδερφή του.

«Συμπαθώ τόσο πολύ την πρώτη σου γυναίκα», του απάντησε.

Την ίδια απάντηση πήρε και από τις άλλες αδερφές του.

«Είναι ντροπή για τη Σαρίφα», του είπε η θεία του.

Ο Σουλτάν χρειαζόταν βοήθεια. Ο γαμπρός δεν επιτρέπεται να ζητήσει μόνος του το χέρι της μέλλουσας νύφης. Είναι το αφγανικό έθιμο να κάνουν οι γυναίκες της οικογένειας την πρόταση στη νύφη και να φέρνουν τις πληροφορίες για το αν είναι έξυπνη, καλοαναθρεμμένη και κατάλληλη για να γίνει καλή σύζυγος. Αλλά καμιά από τις γυναίκες στην οικογένεια του Σουλτάν δεν ήθελε να ανακατευτεί σ' αυτό τον αρραβώνα.

Ο Σουλτάν είχε στον νου του τρεις νεαρές κοπέλες που θα μπορούσαν να γίνουν οι καινούργιες του σύζυγοι. Ήταν όλες όμορφες, γεμάτες φρεσκάδα και, το σημαντικότερο, ήταν συγγενείς του. Στην οικογένεια του Σουλτάν παντρεύονταν μόνο κατ' εξαίρεση κάποιον που δεν ήταν της οικογένειας. Το θεωρούσαν πιο ασφαλές να παντρεύεται κανείς συγγενή του και κατά προτίμηση ξάδερφο ή ξαδέρφη του.

Ξεκίνησε την αναζήτησή του απ' τη δεκαεξάχρονη Σόνια. Είχε σκούρα αμυγδαλωτά μάτια και γυαλιστερά μαύρα μαλλιά. Ήταν παχουλή, καλοαναθρεμμένη και εργατική. Έτσι έλεγαν, τουλάχιστον. Η οικογένειά της ήταν φτωχή. Η προγιαγιά της και η προγιαγιά του Σουλτάν ήταν αδερφές.

Ενώ ο Σουλτάν σκεφτόταν με ποιον τρόπο θα ζητήσει το χέρι της κοπέλας χωρίς την υποστήριξη των γυναικών της οικογένειας, η γυναίκα του ήταν ανυποψίαστη και δεν μπορούσε να φανταστεί ότι μια κοπελίτσα, γεννημένη την ίδια χρονιά που εκείνη παντρευόταν τον Σουλτάν, απασχολούσε τώρα το μυαλό του άντρα της. Η Σαρίφα είχε αρχίσει να γερνάει. Όπως και ο Σουλτάν, είχε περάσει τα πενήντα και του είχε χαρίσει τρεις γιους και μια κόρη. Για έναν άντρα της ηλικίας του και της θέσης του είχε έρθει η στιγμή να βρει νέα σύζυγο.

«Τι κάθεσαι, λοιπόν; Πήγαινε μόνος σου», του είπε ο αδερφός του.

Αφού το σκέφτηκε λίγο, ο Σουλτάν συνειδητοποίησε ότι αυτή ήταν η μόνη λύση. Ένα πρωί ξεκίνησε μόνος του για το σπίτι της δεκαεξάχρονης κοπέλας. Οι γονείς της τον υποδέχτηκαν με χαρά. Θεωρούσαν τον Σουλτάν γενναιοδωρο άντρα και οι επισκέψεις του ήταν πάντα καλοδεχούμενες. Η μητέρα της Σόνια έβρασε νερό για το τσάι. Κάθισαν σε μαξιλάρες που ήταν απλωμένες στους τοίχους της χωμάτινης καλύβας. Αντάλλαξαν φιλοφρονήσεις και ευχές μέχρι που ο Σουλτάν αποφάσισε ν' ανακοινώσει τον λόγο της επίσκεψής του.

«Έχω ένα φίλο που θέλει να παντρευτεί τη Σόνια», είπε στους γονείς της.

Δεν ήταν η πρώτη φορά που κάποιος ζητούσε το χέρι της κόρης τους. Ήταν όμορφη και εργατική, αλλά οι γονείς της πίστευαν πως ήταν ακόμη πολύ μικρή για γάμο. Ο πατέρας της Σόνια είχε μείνει ανάπηρος μετά από έναν καβγά. Κάποιος τον μαχαίρωσε και πειράχτηκαν κάποια νεύρα της σπονδυλικής του στήλης. Δεν μπορούσε πια να δουλέψει. Μπορούσε να ζητήσει πολλά για να δεχτεί να παντρεύει την όμορφη κόρη του. Οι γονείς περίμεναν καλύτερες προσφορές από αυτές που τους είχαν ήδη γίνει.

«Είναι πλούσιος», άρχισε να λέει ο Σουλτάν. «Κάνουμε το ίδιο επάγγελμα. Είναι μορφωμένος και έχει τρεις γιους, αλλά η γυναίκα του άρχισε να γερνάει».

«Πώς είναι τα δόντια του;» ρώτησαν οι γονείς πονηρά για να καταλάβουν την ηλικία του φίλου του.

«Περίπου σαν τα δικά μου», απάντησε.

Μεγάλος, σκέφτηκαν οι γονείς. Αλλ' αυτό δεν ήταν απαραίτητα μειονέκτημα. Όσο πιο μεγάλος ο γαμπρός, τόσο μεγαλύτερη τιμή θα ζητούσαν για την κόρη τους. Η τιμή της νύφης υπολογίζεται σύμφωνα με την ηλικία, την ομορφιά και την κατάσταση της οικογένειας.

Όταν ο Σουλτάν Χαν ολοκλήρωσε την πρότασή του, του είπαν κάτι που περίμενε:

«Μα, είναι πολύ νέα».

Αλλιώς θα την πουλούσαν φτηνά σ' αυτό τον πλούσιο άγνωστο για τον οποίο τόσο καλά λόγια τους είχε πει ο Σουλτάν. Πάντως, δεν έπρεπε να φανούν ανυπόμονοι. Ήξεραν ότι ο Σουλτάν θα επανερχόταν, γιατί η Σόνια ήταν νέα και όμορφη.

Την επόμενη μέρα ο Σουλτάν ήταν πάλι εκεί και τους έκανε ξανά την ίδια πρόταση. Η ίδια συζήτηση, η ίδια απάντηση. Με τη διαφορά ότι αυτήν τη φορά συνάντησε τη Σόνια, που είχε να τη δει από τότε που ήταν μικρό κοριτσάκι.

Από σεβασμό στον μεγαλύτερο σε ηλικία συγγενή της, εκείνη του φίλησε το χέρι και αυτός της έδωσε την ευλογία του φιλώντας τη στα μαλλιά. Η Σόνια ένιωθε τη φορτισμένη ατμόσφαιρα και ανατρίχιασε κάτω απ' το εξεταστικό βλέμμα του θείου Σουλτάν.

«Σου βρήκα έναν πλούσιο άντρα, τι λες;» τη ρώτησε.

Εκείνη κοίταξε το πάτωμα. Αν απαντούσε, θα σήμαινε ότι περιφρονούσε όλους τους φραγμούς. Μια νέα κοπέλα δεν μπορεί να έχει γνώμη για τον υποψήφιο γαμπρό.

Όταν ο Σουλτάν επέστρεψε για τρίτη φορά, τους ανακοίνωσε την προσφορά του γαμπρού.

Ένα δαχτυλίδι, ένα κολιέ, σκουλαρίκια, βραχιόλια – όλα από κόκκινο χρυσό. Όσα ρούχα επιθυμεί, 300 κιλά ρύζι, 150 κιλά λάδι, μια αγελάδα, μερικά πρόβατα και 15 εκατομμύρια αφγανί (περίπου 500 ευρώ).

Ο πατέρας της Σόνια ήταν παραπάνω από ευχαριστημένος με την προσφορά και ζήτησε να γνωρίσει τον μυστηριώδη άντρα που ήταν διατεθειμένος να προσφέρει τόσα πολλά για να αποκτήσει την κόρη του. Ο Σουλτάν τους είχε διαβεβαιώσει ότι ο άντρας ανήκε στη φάρα τους, μολονότι εκείνοι δεν μπορούσαν να θυμηθούν πού και πότε τον είχαν συναντήσει.

«Αύριο», τους είπε, «θα σας δείξω και τη φωτογραφία του».

Την επόμενη μέρα η θεία του Σουλτάν, μ' ένα μπαξίσι από τον ανιψιό της, πήγε να δει τους γονείς της κοπέλας για να τους αποκαλύψει την ταυτότητα του γαμπρού. Πήρε μαζί της μια φωτογραφία του και τους μετέφερε το αυστηρό του μήνυμα: «Σε μία ώρα πρέπει να αποφασίσετε». Αν απαντούσαν ναι, θα τους ήταν ευγνώμων, αλλά ακόμη και αν απαντούσαν όχι, δεν υπήρχε λόγος να χαλάσουν τις καρδιές τους. Το μόνο που δεν επιθυμούσε ήταν διαπραγματεύσεις του τύπου: «Μπορεί ναι, μπορεί και όχι...».

Οι γονείς έδωσαν τη συγκατάθεσή τους πριν περάσει μία ώρα. Εκτιμούσαν τον Σουλτάν, τη θέση του και τα χρήματα. Η Σόνια περιόμιε στη σοφίτα. Όταν το μυστήριο γύρω από το όνομα του γαμπρού λύθηκε και οι γονείς της τον αποδέχτηκαν, ο αδερφός του πατέρα της ανέβηκε στη σοφίτα για να τη δει...

«Είναι ο θείος Σουλτάν που σου κάνει πρόταση γάμου», της είπε. «Δέχεσαι;»

Η κοπέλα έμεινε άφωνη. Καθόταν με το κεφάλι σκυμμένο, κρυμμένο κάτω από το μακρύ σάλι, και τα δάκρυα κυλούσαν στα μάτια της. «Αυτή είναι η μοναδική σου ευκαιρία να πεις κι εσύ τη γνώμη σου». Είχε πετώσει, παράλυτη από τον φόβο. Δεν τον ήθελε, αλλά ήξερε ότι έπρεπε να υπακούσει τους γονείς της.

Αν γινόταν γυναίκα του Σουλτάν Χαν, θα αναβαθμιζόταν κοινωνικά. Η προίκα που θα έπαιρνε από τον γαμπρό θα έλυνε πολλά από τα προβλήματα της οικογένειας. Με τα μετρητά που θα έπαιρναν οι γονείς της, θα βοηθούσαν τους αδερφούς της ν' αγοράσουν καλές συζύγους.

Η Σόνια σώπαινε. Από εκείνη τη στιγμή η μοίρα της είχε προδιαγραφεί. Αν σωπαίνεις, σημαίνει πως συμφωνείς. Η συμφωνία είχε κλείσει, η ημερομηνία του γάμου είχε οριστεί.

Ο Σουλτάν πήγε σπίτι για ν' ανακοινώσει το μεγάλο νέο στην οικογένειά του. Βρήκε τη γυναίκα του, τη Σαρίφα, τη μητέρα και τις αδερφές του να κάθονται γύρω από ένα δίσκο με σπανακόρυζο. Η Σαρίφα νόμιζε πως της έκανε πλάκα, γελούσε και του απαντούσε με αστεία. Η μάνα του γελούσε κι εκείνη. Δεν μπορούσε να φανταστεί ότι είχε κάνει πρόταση γάμου χωρίς την έγκρισή της. Οι αδερφές του τον κοίταζαν άφωνες.

Κανείς δεν ήθελε να τον πιστέψει. Μέχρι τη στιγμή που τους έδειξε την απόδειξη του αρραβώνα. Την πετσέτα με τα γλυκίσματα που δίνουν τα πεθερικά στον γαμπρό για τ' αρραβωνιάσματα.

Η Σαρίφα έκλαιγε για είκοσι μέρες. Ποιο ήταν το σφάλμα μου; Τι ντροπή! Γιατί δεν είναι ευχαριστημένος από μένα;

Ο Σουλτάν την παρακάλεσε να ηρεμήσει. Κανείς στην οικογένεια δεν τον υποστήριζε. Ούτε καν οι γιοι του. Ωστόσο, κανείς δεν τολμούσε και να του φέρει αντίρρηση. Οι επιθυμίες του Σουλτάν έπρεπε πάντα να ικανοποιούνται.

Η Σαρίφα ήταν απαρηγόρητη. Αυτό που της στοίχισε περισσότερο ήταν το γεγονός ότι ο άντρας της διάλεξε μια αναλφάβητη, που δεν είχε τελειώσει ούτε την πρώτη δημοτικού. Η ίδια ήταν πτυχιούχος, δασκάλα περσικών. «Τι έχει αυτή που δεν το έχω εγώ;» ρωτούσε μέσα στ' αναφιλητά της.

Ο Σουλτάν έκανε πως δεν έβλεπε τα δάκρυα της γυναίκας του.

Κανείς δεν ήθελε να πάει στη γιορτή του αρραβώνα, αλλά η Σαρίφα έπρεπε να κρύψει την ντροπή της και να γίνει όμορφη για την περίσταση.

«Θέλω όλοι να δουν ότι συμφωνείς μαζί μου και με υποστηρίζεις. Στο μέλλον θα ζούμε όλοι μαζί και πρέπει να δείξεις ότι η Σόνια είναι ευπρόσδεκτη», τη διέταξε. Η Σαρίφα ήταν πά-

να πιστή στον άντρα της. Ακόμη και τώρα, που έπρεπε να τον παραχωρήσει σε κάποια άλλη, υπέκλυψε. Ο Σουλτάν είχε και την απαίτηση να τους αλλάξει η Σαρίφα τις βέρες.

Είκοσι μέρες μετά την πρόταση γάμου ακολούθησε ο μεγαλοπρεπής αρραβώνας. Η Σαρίφα βρήκε τη δύναμη και αποφάσισε να δείξει γενναία. Οι γυναίκες της οικογένειας έκαναν ό,τι μπορούσαν για να την ταράξουν. «Πόσο άδικο είναι για σένα», της έλεγαν. «Τι κακό εκ μέρους του... Θα πρέπει να είσαι πολύ δυστυχισμένη...».

Δύο μήνες μετά τον αρραβώνα, ανήμερα Πρωτοχρονιά των μουσουλμάνων, έγινε ο γάμος. Αυτήν τη φορά η Σαρίφα αρνήθηκε να παρευρεθεί.

«Δεν το αντέχω», είπε στον άντρα της.

Οι γυναίκες της οικογένειας της συμπαροστάθηκαν. Καμιά δεν αγόρασε καινούργιο φόρεμα, ούτε βάφτηκε έντονα, όπως συνηθίζεται στους γάμους. Είχαν απλά χτενίσματα και παγωμένα χαμόγελα – από σεβασμό στην πληγωμένη σύζυγο, που δεν θα μοιραζόταν πια το ίδιο κρεβάτι με τον Σουλτάν Χαν. Τώρα το κρεβάτι περίμενε να υποδεχτεί τη νεαρή, έντρομη νύφη. Ωστόσο, θα μοιράζονταν όλοι την ίδια στέγη μέχρι να τους χωρίσει ο θάνατος.

Το κάψιμο των βιβλίων

Ένα τσουχτερό απόγευμα, τον Νοέμβριο του 1999, η πλατεία Σαράι-ε-Σανταράτ στην Καμπούλ φωτίστηκε από μια μεγάλη φωτιά που έκαίγε για ώρες. Τα πιτσιρίκια του δρόμου χοροπηδούσαν μπροστά στις φλόγες που φώτιζαν τα βρόμικα και ξαναμμένα τους πρόσωπα. Έβαζαν στοιχήματα – νικητής θα έβγαινε αυτός που θα τολμούσε να πλησιάσει πιο κοντά στη φωτιά. Οι μεγάλοι έριχναν κλεφτές ματιές προς το μέρος των παιδιών και μετά απομακρύνονταν βιαστικά. Ήταν πιο ασφαλείς έτσι. Ήξεραν όλοι ότι αυτήν τη φωτιά δεν την είχαν ανάψει οι φύλακες για να ζεσάνουν τα χέρια τους – η πυρά ήταν στην υπηρεσία του Θεού.

Η φωτογραφία της πριγκίπισσας Σοράγια με το αμάνικο φόρεμα ανέμιζε πριν γίνει στάχτη. Όπως στάχτη έγιναν και τα άσπρα καλοσχηματισμένα μπράτσα της και το σοβαρό της πρόσωπο. Μαζί με τη Σοράγια κήκε και ο άντρας της, ο βασιλιάς Αμανουλάχ, με όλα του τα παράσημα. Όλη η βασιλική οικογένεια έγινε στάχτη. Μαζί με τους βασιλιάδες καίγονταν και φωτογραφίες μικρών κοριτσιών που ήταν ντυμένα με τις παραδοσιακές τους στολές, έφιπποι στρατιώτες των Μουτζαχεντίν και αγρότες σε κάποια αγορά της Κανταχάρ.

Αυτό το απόγευμα του Νοεμβρίου η θρησκευτική αστυνομία έκανε ευσυνείδητη δουλειά στο βιβλιοπωλείο του Σουλτάν Χαν. Οι αστυνομικοί έβγαλαν βίαια από τα ράφια όλα τα βιβλία που είχαν φωτογραφίες με ανθρώπους ή ζώα, οτιδήποτε ζωντανό, και τα πέταξαν στην πυρά. Ξεθωριασμένες σελίδες βιβλίων, αθώες καρτ-ποστάλ και μεγάλα βιβλία αναφοράς ρίχτηκαν στις φλόγες.

Γύρω από τη φωτιά, μαζί με τα παιδιά, στέκονταν και στρατιώτες της θρησκευτικής αστυνομίας με τις μακριές τους κάπες, τα μαστίγια και τα Καλάσνικοφ. Αυτοί οι άντρες αντιμετώπιζαν όσους αγαπούσαν τα βιβλία ή τις φωτογραφίες, τα γλυπτά ή τη μουσική, τον χορό, τον κινηματογράφο ή την ελεύθερη σκέψη ως εχθρούς του λαού.

Εκείνη τη μέρα την είχαν αφιερώσει στις φωτογραφίες. Τα αιρετικά κείμενα δεν τους ενδιέφεραν τόσο, παρόλο που βρίσκονταν στα ράφια, μπροστά στα μάτια τους. Οι στρατιώτες ήταν αγράμματοι και δεν μπορούσαν να ξεχωρίσουν τα θρησκευτικά βιβλία των Ταλιμπάν από τα αιρετικά κείμενα. Μπορούσαν όμως να ξεχωρίσουν τις εικόνες από το κείμενο και τα έμβια όντα από τα άψυχα αντικείμενα.

Στο τέλος είχε μείνει μόνο στάχτη που τη σκόρπιζε ο αέρας στους δρόμους της Καμπούλ, την ανακάτεψε με τις βρομιές και τη σκόνη πριν να καταλήξει στους υπονόμους. Ο βιβλιοπώλης στεκόταν εκεί μ' έναν στρατιώτη σε κάθε πλευρά του, αποχωρισμένος από τα αγαπημένα του βιβλία. Μέσα σε λίγα λεπτά τον είχαν ρίξει στο αυτοκίνητο, είχαν βάλει λουκέτο στο βιβλιοπωλείο και τον είχαν κλείσει στη φυλακή κατηγορώντας τον για αντισολαμική δράση.

Στον δρόμο για τη φυλακή σκεφτόταν πόσο τυχερός ήταν που αυτοί οι ένοπλοι βλάκες δεν είχαν κοιτάξει πίσω από τα ράφια. Είχε φτιάξει ένα πολύ έξυπνο σύστημα για να κρύβει εκεί τα απαγορευμένα βιβλία. Τα εμφάνιζε μόνο σε περίπτωση που τα ζητούσε κάποιος πελάτης και μόνο αν ένιωθε ότι μπορούσε να εμπιστευτεί τον ενδιαφερόμενο. Ο Σουλτάν ήταν προετοιμασμένος γι' αυτό που συνέβη. Εδώ και πολλά χρόνια πουλούσε απαγορευμένα βιβλία, φωτογραφίες και κείμενα. Οι στρατιώτες τον επισκέπτονταν συχνά, τον απειλούσαν, του έπαιρναν κάποια βιβλία και έφευγαν. Είχε δεχτεί απειλές κι από την ανώτερη αρχή των Ταλιμπάν. Στην προσπάθειά τους να προσηλυτίσουν τον δραστήριο βιβλιοπώλη, τον καλούσαν συχνά στο υπουργείο Πολιτισμού για να τον πείσουν να συνεργαστεί για τον σκοπό τους.

Ο Σουλτάν Χαν πουλούσε ηθελημένα κάποια από τα κείμενα των Ταλιμπάν. Ήταν ανοιχτόμυαλος και υποστήριζε ότι όλες οι απόψεις έπρεπε να ακούγονται. Μαζί με τις σκοτεινές διδαχές των Ταλιμπάν ήθελε όμως να πουλάει και βιβλία ιστορίας, επιστημονικές μελέτες, ιδεολογικές μελέτες του Ισλάμ και, φυσικά, μυθιστορήματα και ποίηση. Αλλά οι Ταλιμπάν θεωρούσαν ότι η δημόσια συζήτηση ισοδυναμούσε με δογματισμό και η αμφισβήτηση ήταν αμαρτία. Οποιαδήποτε πηγή γνώσης άλλη από τη μελέτη του Κορανίου ήταν γι' αυτούς όχι απλώς άχρηστη αλλά και επικίνδυνη.

Όταν οι Ταλιμπάν πήραν την εξουσία στην Καμπούλ, το φθινόπωρο του 1996, έδωξαν από τα υπουργεία όλους τους ειδήμονες και τους αντικατέστησαν με μουλάδες. Τα πάντα, από την κεντρική τράπεζα μέχρι τα πανεπιστήμια, ελέγχονταν από μουλάδες. Στόχος τους ήταν να αναβιώσουν την κοινωνία στην οποία έζησε ο προφήτης Μωάμεθ, στην αραβική χερσόνησο το 600 μ.Χ. Ακόμη και τις συναλλαγές με τις ξένες εταιρίες πετρελαίων τις έκαναν αγράμματοι μουλάδες.

Ο Σουλτάν πίστευε ότι με τους Ταλιμπάν η χώρα είχε γίνει φτωχότερη, σκοτεινή, και ακόμη πιο κλειστή. Οι αρχές αρνούσαν τον εκσυγχρονισμό· δεν είχαν καμία απολύτως επιθυμία ούτε να καταλάβουν, ούτε να δεχτούν τις καινούργιες ιδέες που θα οδηγούσαν τη χώρα στην πρόοδο ή την οικονομική ανάπτυξη. Απεχθάνονταν κάθε επιστημονική συζήτηση, είτε αυτή διεξαγόταν στη Δύση, είτε γινόταν στον μουσουλμανικό κόσμο. Το μανιφέστο τους συνέθεταν, σε πρώτη φάση, μερικές πενιχρές οδηγίες στους ανθρώπους για τον τρόπο που έπρεπε να ντύνονται, να σκεπάζονται, για τον σεβασμό που έπρεπε να δείχνουν οι άντρες τις ώρες της προσευχής και για το πώς οι γυναίκες έπρεπε να διαχωρίζονται από την υπόλοιπη κοινωνία. Ελάχιστα γνώριζαν για την ιστορία του Ισλάμ και του Αφγανιστάν και δεν τους ενδιέφερε να μάθουν.

Ο Σουλτάν Χαν κάθισε στο αυτοκίνητο στριμωγμένος ανάμεσα στους άξεστους Ταλιμπάν, βρίζοντας που τη χώρα του θα

την κυβερνούσαν ή πολέμαρχοι ή μουλάδες. Ο ίδιος ήταν μουσουλμάνος πιστός, αλλά μετριοπαθής. Προσευχόταν στον Αλλάχ κάθε πρωί και συνήθως προσπερνούσε τα επόμενα τέσσερα καλέσματα προσευχής, εκτός κι αν ή θρησκευτική αστυνομία τον έβαζε μέσα στο κοντινότερο τζαμί μαζί με όλους τους άλλους που μάζευε στον δρόμο. Σεβόταν τη νηστεία, και δεν έτρωγε στη διάρκεια του ραμαζανιού μεταξύ ανατολής και δύσης του ηλίου, και παρατυπούσε μόνο όταν δεν τον έβλεπαν. Ήταν πιστός στις δύο γυναίκες του και μεγάλωνε τα παιδιά του με αυστηρότητα. Τους μάθαινε πώς να γίνουν καλοί άνθρωποι και να σέβονται τον Θεό σαν καλοί μουσουλμάνοι. Το μόνο που ένιωθε για τους Ταλιμπάν ήταν περιφρόνηση και τους θεωρούσε αγράμματους μουλάδες από το χωριό. Ο αρχηγός των Ταλιμπάν καταγόταν από το πιο φτωχό και συντηρητικό κομμάτι της χώρας, εκεί όπου υπήρχε το μεγαλύτερο πρόβλημα αναλφαβητισμού.

Το υπουργείο για την Προάσπιση της Αρετής και την Εξάλειψη της Αμαρτίας, γνωστό και ως υπουργείο Ηθικής, ευθυνόταν για τη φυλάκιση του Σουλτάν. Στη διάρκεια της ανάκρισης ο Σουλτάν χάιδευε τα γένια του που ήταν στο μήκος μιας γροθιάς, όπως τα ήθελαν οι Ταλιμπάν. Διόρθωσε το σαλβάρι του, κι αυτό σύμφωνα με τους κανόνες των Ταλιμπάν: η κελεμπία έπρεπε να φτάνει κάτω από το γόνατο και το παντελόνι κάτω από τους αστραγάλους. Στις ερωτήσεις τους απάντησε: «Μπορείτε να κάψετε τα βιβλία μου, μπορείτε να καταστρέψετε τη ζωή μου ή και να με σκοτώσετε, αλλά ποτέ δεν θα μπορέσετε να σβήσετε την ιστορία του Αφγανιστάν».

Τα βιβλία ήταν η ζωή του Σουλτάν. Από τότε που απέκτησε το πρώτο του βιβλίο στο σχολείο, αφιερώθηκε στα βιβλία και τις ιστορίες. Γεννήθηκε και μεγάλωσε σε φτωχή οικογένεια, τη δεκαετία του '50, στο χωριό Ντεχ Κουνταϊντάτ, λίγο έξω απ' την Καμπούλ. Και οι δύο του γονείς ήταν αναλφάβητοι, αλλά μάζευαν λεφτά για να τον στείλουν στο σχολείο. Ήταν ο μεγα-

λύτερος γιος της οικογένειας και όλες οι οικονομίες πήγαιναν σ' αυτόν. Η μεγαλύτερη αδερφή του δεν πάτησε ποτέ το πόδι της στο σχολείο και ποτέ δεν έμαθε ούτε να διαβάζει ούτε να γράφει. Τώρα έχει απλώς μάθει να διαβάζει την ώρα. Το μόνο που τους ενδιέφερε ήταν να την παντρεύσουν.

Ο Σουλτάν όμως προοριζόταν να γίνει σπουδαίος. Το πρώτο εμπόδιο ήταν ο δρόμος για το σχολείο – ο μικρός αρνιόταν να πάει σχολείο γιατί δεν είχε παπούτσια. Η μητέρα του όμως τον έσπρωξε. «Πώς δεν μπορείς να πας; Και βέβαια μπορείς», και του έδωσε μια σφαλιάρα.

Σύντομα είχε μαζέψει ο ίδιος λεφτά για παπούτσια. Στα σχολικά του χρόνια ο Σουλτάν δούλευε σκληρά. Ξεκινούσε τη δουλειά το πρωί πριν από το σχολείο και το απόγευμα μέχρι να σκοτεινιάσει έψηνε πλίνθους για να βγάλει λεφτά για την οικογένεια. Αργότερα έπιασε δουλειά σ' ένα κατάστημα. Στους γονείς του είχε πει ότι έπαιρνε τον μισό μισθό. Τον άλλο μισό τον φύλαγε για ν' αγοράζει βιβλία.

Τη δουλειά του πλασιέ βιβλίων την είχε ήδη ξεκινήσει από τα εφηβικά του χρόνια. Σπούδαζε μηχανικός και ήταν δύσκολο να βρει τα βιβλία που χρειαζόταν για τη σχολή του. Σ' ένα ταξίδι με τον θείο του στην Τεχεράνη βρέθηκε συμπτωματικά σε μία από τις μεγαλύτερες αγορές βιβλίων της πόλης. Εκεί βρήκε όλα τα βιβλία που έψαχνε. Αγόρασε αρκετά αντίτυπα και τα πούλησε στους συμφοιτητές του στην Καμπούλ στη διπλάσια τιμή. Ο βιβλιοπώλης είχε πια γεννηθεί· είχε βρει τη δουλειά της ζωής του.

Ως μηχανικός ο Σουλτάν είχε ασχοληθεί με το χτίσιμο δύο μόνο οικοδομών στην Καμπούλ καθώς η μανία του για τα βιβλία τον απομάκρυνε από τις οικοδομικές επιχειρήσεις. Γι' άλλη μια φορά οι αγορές βιβλίων στην Τεχεράνη τον είχαν ξεμυαλίσει. Το χωριατόπαιδο κυκλοφορούσε στην περσική μητρόπολη ανάμεσα στο παλιό και το καινούργιο. Εκεί βρήκε βιβλία που ποτέ δεν μπορούσε να φανταστεί ότι υπήρχαν. Αγόρασε βιβλία με περσική ποίηση, βιβλία τέχνης, ιστορίας και,

για τις ανάγκες της δουλειάς, αγόρασε και βιβλία για τους μελλοντικούς μηχανικούς.

Επιστρέφοντας στην Καμπούλ άνοιξε το πρώτο του μικρό βιβλιοπωλείο, στο κέντρο της πόλης, ανάμεσα σε πωλητές μπαχαρικών και σε στενά μαγαζιά με κεμπάπ. Αυτό συνέβη στη δεκαετία του '70, τότε που η κοινωνία ταλαντευόταν ανάμεσα στο παραδοσιακό και το μοντέρνο. Την εξουσία είχε αναλάβει ο φιλελεύθερος και οκνηρός Ζαχίρ Σαχ. Η άτολμη προσπάθειά του να εκσυγχρονίσει τη χώρα προκάλεσε έντονες αντιδράσεις στους κύκλους των θρησκευόμενων. Όταν καμιά δεκαριά μουλάδες διαμαρτυρήθηκαν γιατί οι γυναίκες της βασιλικής οικογένειας δεν φοράνε μπουρκες στις δημόσιες εμφανίσεις τους, τους έκλεισαν στη φυλακή.

Τα πανεπιστήμια και ο αριθμός των καθηγητών της χώρας αυξήθηκαν, γεγονός που οδήγησε στο ξέσπασμα φοιτητικών διαδηλώσεων. Αυτές καταπνίγηκαν άγρια από τις αρχές και πολλοί φοιτητές σκοτώθηκαν. Παρόλο που δεν έγιναν ποτέ ελεύθερες εκλογές, ήταν μια περίοδος άνθησης πολλών παρατάξεων και πολιτικών κόμματος, από άκρα αριστερά μέχρι θρησκευτικά φονταμενταλιστικά. Οι διαφορετικές αυτές ομάδες άρχισαν να συγκρούονται και στη χώρα εξαπλώθηκε αυτή η ανασφαλής ατμόσφαιρα. Η οικονομία έμεινε στάσιμη από τρία χρόνια ανομβρίας και μετά από έναν καταστροφικό λιμό, το 1973, όταν ο Ζαχίρ Σαχ έλειπε για λόγους υγείας στην Ιταλία, την εξουσία κατέλαβε με πραξικόπημα ο ξάδερφός του Νταούντ, καταργώντας παράλληλα τον θεσμό της βασιλείας.

Η κυβέρνηση Νταούντ ήταν πιο καταπιεστική απ' αυτήν του ξαδέρφου του, όμως παρ' όλα αυτά το βιβλιοπωλείο του Σουλτάν εξακολούθωσε να ανθεί. Πουλούσε βιβλία και περιοδικά όλων των πολιτικών κομμάτων, από μαρξιστικά μέχρι φονταμενταλιστικά. Έμενε με τους δικούς του έξω από την πόλη και πήγαινε στο κέντρο της Καμπούλ με το ποδήλατο. Το μοναδικό του πρόβλημα ήταν η συνεχής γκρίνια της μάνας του που ήθελε να τον παντρέψει. Του έβρισκε συνέχεια υποψή-